

EUROPEISKA UNIONEN OCH VÄRLDSHANDELSORGANISATIONEN

Världshandelsorganisationen (WTO) verkar för införandet av ett regelbaserat internationellt handelssystem. Trots dödläget i handelsförhandlingarna undersöker man möjligheter att modernisera WTO:s regler och hantera de nya globala utmaningarna. I enlighet med Lissabonfördraget är Europaparlamentet likställt med rådet som lagstiftare, och parlamentet spelar en viktig roll i granskningen av den internationella handelspolitiken.

Under 1900-talets första årtionden tvingade handelsfrågorna länderna till ett alltmer invecklat samspel, som skapade behov av en plattform för att underlätta och reglera handelsförbindelserna. Detta resulterade 1947 i Allmänna tull- och handelsavtalet (Gatt). Genom Gatt inrättades inte bara en rundabordskonferens som utformade en multilateral handelsstrategi, utan även ett system med internationellt erkända handelsregler. Den bakomliggande idén var att skapa lika villkor för samtliga medlemmar genom "väsentlig nedsättning av tullar och andra hinder för handeln" och "avskaffande av diskriminerande behandling i internationella handelsförbindelser"^[1].

Eftersom den internationella handeln nu inte bara omfattar materiella varor utan även utbyte av tjänster och idéer, institutionaliserades Gatt och omvandlades till Världshandelsorganisationen (WTO). WTO inrättades 1995 som ett resultat av handelsförhandlingarna i Uruguayrundan och integrerade tidigare handelsavtal – såsom själva Gatt, jordbruksavtalet och avtalet om textil och konfektion – samt andra allmänna avtal. De viktigaste av dessa nya avtal är det allmänna tjänstehandelsavtalet (Gats) och avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (Trips). I februari 2017 trädde avtalet om förenklade handelsprocedurer i kraft, som är det första multilaterala avtalet sedan WTO inrättades. Man undersöker dessutom olika möjligheter att vidareutveckla WTO, vilket skulle kunna modernisera systemet, till exempel på området för e-handel, underlättande av investeringar och industristöd, i syfte att göra det mer effektivt och anpassningsbart till en snabbt föränderlig handelsmiljö.

Statistiken visar en tydlig koppling mellan fri och rättvis handel och ekonomisk tillväxt. Inrättandet av WTO utgjorde ett betydande framsteg i riktning mot ett mer övergripande och därmed mer dynamiskt internationellt handelssystem. WTO verkar för att främja frihandel genom att se till att länderna fortsätter sina insatser för att undanröja handelshindren i samband med nya handelsförhandlingar. För

[1] Ingressen i Gatt-avtalet (1947).

närvarande är två tredjedelar av WTO:s medlemmar utvecklingsländer, vilket innebär att övergångsekonomierna och de minst utvecklade länderna kan utnyttja öppen handel för att nå framsteg i sitt utvecklingsarbete.

TVISTLÖSNINGSMEKANISMEN

Ett av WTO:s främsta resultat är konsolideringen av tvistlösningsorganet, som har befogenhet att fatta beslut i handelstvister och att se till att besluten verkställs. Tvistlösningsmekanismen är ett system som fungerar på basis av i förväg fastställda regler som ger WTO:s medlemmar, oavsett deras politiska eller ekonomiska tyngd, en möjlighet att lämna in klagomål över påstådda överträdelser av WTO:s regler och att begära kompensation. Denna mekanism har lett till att länderna i mindre utsträckning använder ensidiga försvarsmekanismer, som i många fall gav upphov till motåtgärder från de berörda ländernas sida och ibland ledde till fullständiga handelskrig.

WTO:s system för tvistlösning har hittills garanterat att de starkare medlemmarna inte väger tyngre än de svagare och tydliga regler har fastställts när det gäller motåtgärder. WTO:s överprövningsorgan är emellertid i praktiken inte längre i kraft eftersom dess medlemmar har nått slutet på sina mandat och lediga tjänster inte har tillsatts. För att komma till rätta med denna situation har EU tillsammans med 22 WTO-medlemmar inlett ett initiativ till en alternativ mekanism, det så kallade tillfälliga flerpartsarrangemanget för skiljedomsförfaranden, bestående av 10 skiljemän som ska behandla överklaganden av WTO-panelrapporter inom ramen för det tillfälliga arrangemanget.

Ända sedan WTO inrättades har EU varit en av de flitigaste användarna av dess tvistlösningsmekanism. Unionen har varit involverad i 187 tvistlösningsärenden, varav 102 som klagande och 85 som svarande^[2]. I 200 andra fall har unionen begärt status som tredje part, vilket gör det möjligt för WTO:s medlemmar att bevaka tvister som involverar andra parter. EU, som representeras av kommissionen, har också ofta strävat efter att förbättra och klargöra WTO-avtalen genom att begära beslut från WTO:s paneler och överprövningsorgan.

Europaparlamentet bevakar noga utvecklingen av de tvister som involverar EU. Parlamentets utskott för internationell handel framför sina synpunkter på handelstvister genom betänkanden, offentliga utfrågningar och muntliga frågor till kommissionen och rådet. Detta gäller till exempel Airbus-Boeing-tvisten mellan EU och USA.

DOHARUNDAN OCH PERIODEN DÄREFTER

Sedan 2001 har WTO:s medlemmar varit involverade i breda multilaterala handelsförhandlingar, den så kallade Doharundan, eller utvecklingsagendan från Doha, vars viktigaste mål är att sätta utveckling i centrum för världshandelssystemet. Dohaförhandlingarna syftar till att ge utvecklingsländerna en större roll och stärka deras kapacitet att dra nytta av världshandeln och hjälpa dem att bekämpa fattigdom.

[2]Uppgifter per den 30 september 2020:
https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

Utvecklingsagendan från Doha baserades från början på principen om ett samlat helhetsåtagande^[3] och pågår fortfarande. Precis som för tidigare rundor syftar den till att ytterligare liberalisera handeln.

Utvecklingsagendan från Doha baseras på tre pelare:

1. Marknadstillträde för jordbruksprodukter (inbegripet tullar och subventioner), industrivaror (även kallat marknadstillträde för icke-jordbruksprodukter) och tjänster.
2. Regler, till exempel i fråga om handelsfrämjande åtgärder och antidumpningsåtgärder.
3. Utveckling.

Förhandlingarna har dock kört fast i viktiga frågor, främst avseende marknadstillträde. De mest betydande skillnaderna ligger mellan å ena sidan de stora tillväxtekonomiernas ståndpunkter och å andra sidan industriländernas eller blockens ståndpunkter i fråga om hur det internationella handelssystemet bör omstöpas.

EU ville att en bred och ambitiös runda skulle inledas, eftersom detta ansågs vara det bästa sättet att skapa ekonomisk tillväxt och utvecklingsvinster för alla deltagare och möjliggöra nödvändiga kompromisser. Ett framgångsrikt slutförande av förhandlingarna som helhet verkar dock inte vara inom räckhåll trots de stora ansträngningar som många deltagare gjort (framför allt EU).

För att lösa dödläget i Dohaförhandlingarna och hålla protektionismen i schack har WTO-medlemmarna fokuserat på att uppnå resultat inom mindre kontroversiella områden, vilket i hög grad kan göra det möjligt att uppnå utvecklingsmålen på den globala agendan. I december 2013 nåddes en överenskommelse om det första multilaterala rättsliga instrumentet sedan WTO inrättades för 22 år sedan – avtalet om förenklade handelsprocedurer. Två år därefter, i december 2015, uppnådde man ytterligare konkreta framsteg i form av en överenskommelse om bestämmelser som begränsar handelssnedvridande stöd till export av jordbruksprodukter, som är ett område av särskilt intresse för de minst utvecklade länderna.

Trots att den inte går lika långt som Doharundans ursprungliga agenda, bekräftar denna positiva utveckling, i synnerhet ikraftträdandet av avtalet om förenklade handelsprocedurer i februari 2017, uppslutningen kring det multilaterala handelssystemet. Den banar väg för en omorientering av WTO för att behandla nya globala handelsutmaningar och bidra till att stärka de multilaterala handelsreglerna. Europaparlamentet har ingående följt WTO-förhandlingarna. Det har antagit flera betänkanden för att bedöma läget för diskussionerna.

Den parlamentariska konferensen om WTO, som anordnas av Europaparlamentet och Interparlamentariska unionen (IPU), erbjuder en möjlighet till konstruktivt deltagande (se nedan för mer ingående information om denna konferens). Parlamentet har flera gånger begärt att förhandlingarna ska återupptas och betonat betydelsen av Doharundan för världshandeln och den ekonomiska utvecklingen.

[3]Principen om ett samlat helhetsåtagande innebär huvudsakligen att ingenting är överenskommet förrän allt är överenskommet.

Parlamentet har också varit nära knutet till förhandlingarna om mer begränsade avtal. Det sände en delegation till Nairobi och Buenos Aires, i december 2015 respektive i december 2017, för att delta i WTO:s ministermöten. Parlamentet fortsätter att följa upp utvecklingen inom WTO, i synnerhet inför WTO:s nästa ministermöte som ska hållas i juni 2021.

EU OCH WTO

EU har hittills haft en central roll i utvecklandet av det internationella handelssystemet sedan andra världskriget. För närvarande undersöker EU möjligheten att modernisera WTO^[4].

Precis som Gatt (och därefter WTO) utformades EU ursprungligen för att undanröja tullhinder och främja handeln mellan medlemsstaterna. EU:s inre marknad byggde delvis på Gatts principer och metoder. Unionen har alltid varit en av de främsta befrämjarna av en effektiv internationell handel baserad på rättsstatsprincipen. Detta system bidrar till att garantera att företagen i EU har ett rättvist tillträde till utländska marknader och främjar därmed den ekonomiska tillväxten, både internt och i tredjeländer, framför allt i mindre utvecklade länder.

EU:s gemensamma handelspolitik är ett av de områden där unionen har fullständig och exklusiv behörighet. EU fungerar med andra ord som en enda aktör i WTO och företräds av kommissionen och inte av medlemsstaterna. Kommissionen förhandlar fram handelsavtal och försvarar EU:s intressen inför WTO:s tvistlösningsorgan för samtliga 28 medlemsstaters räkning. Kommissionen konsulterar och rapporterar regelbundet till rådet och Europaparlamentet när det gäller innehåll och strategi i samband med multilaterala diskussioner. I enlighet med Lissabonfördraget är rådet och parlamentet medlagstiftare och har därmed samma behörighet i internationella handelsfrågor.

EU har även inom WTO strävat efter att främja en multilateral ram för handelsförhandlingarna, som skulle komplettera de bilaterala förhandlingarna. Doharundan har dock strandat och andra parter har nu övergått till bilaterala avtal, vilket har tvingat EU att delvis se över sin långsiktiga strategi och återgå till regionala och bilaterala förhandlingar.

De nuvarande dödlägena i WTO är också ett tecken på att det internationella handelssystemet har förändrats dramatiskt de senaste 20 åren. Systemet har utvecklats, med nya aktörer, främst övergångsländer och utvecklingsländer, som spelar en central roll. Liberaliseringen av det internationella handelssystemet har gynnat en del utvecklingsländer, som har upplevt en period med oavbruten ekonomisk tillväxt utan motstycke. Unionen är väl medveten om denna nya dynamik. Den har framhåvt behovet av att gå ifrån de senaste årens förhandlingsstrategi och pröva mer innovativa strategier för att hantera regleringsfrågornas allt större betydelse i förhållande till tullar.

[4] Pressmeddelande om [Europeiska kommissionens övergripande strategi för modernisering av WTO](#).

DEN PARLAMENTARISKA KONFERENSEN OM WTO

Den parlamentariska konferensen om WTO anordnas av Europaparlamentet och Interparlamentariska unionen (IPU), och syftar till att stärka demokratin i världen genom att ge det multilaterala handelssamarbetet en parlamentarisk dimension.

Det första formella mötet för parlamentsledamöter i WTO går tillbaka till WTO:s ministermöte i Seattle i december 1999. Europaparlamentet och IPU enades 2001 om att samordna sina insatser för att få till stånd ett möte för parlamentsledamöter i samband med WTO:s konferens i Doha. Detta möte lade grunden till den nuvarande parlamentariska konferensen om WTO.

Konferensen utgör ett forum där parlamentsledamöter från hela världen utbyter åsikter, information och erfarenheter om internationella handelsfrågor. Deltagarna övervakar WTO:s verksamhet, främjar effektivitet och rättvisa inom WTO, främjar transparens i WTO:s förfaranden, verkar för att förbättra dialogen mellan regeringar, parlament och civilsamhälle, påverkar diskussionernas inriktning inom WTO och stärker de nationella parlamentens kapacitet i internationella handelsfrågor.

Den parlamentariska konferensen om WTO sammanträder under WTO:s ministerkonferenser. Det senaste mötet ägde rum i Genève den 6–7 december 2018.

Wolfgang Iglér
10/2020

